

Radivoje Dinulović

ŠTA BI REKAO VITGENŠTAJN ili društvo bez sećanja

Naše izvorno shvatanje i doživljaj pojma „kuća“, kažu, ne odnosi se na onu kuću u kojoj živimo, ili onu koju smo izgradili, već na onu u kojoj smo rođeni, rasli i sticali svest o svetu i sebi samima. Tako je, verujem, i sa gradom, i sa državom, i sa verom ili ideologijom. Zato je i ishod naših napora da budemo bolji od svojih roditelja najčešće zapravo povratak onim arhetipskim vrednostima koje smo od istih tih roditelja (učitelja, trenera, mentora, majstora, sveštenika, proroka...) preuzeli – uz veća, manja ili nikakva prilagođavanja izmenjenom kontekstu sredine kojoj pripadamo, što je već pitanje ličnih ambicija, opredeljenja ili sudbina.

Budući da sam rođen ovde, pre pedeset i dve godine, jasno je da je moja „kuća“ bila u Beogradu, SR Srbiji i SFR Jugoslaviji, te da su moj sistem vrednosti odredili „bratstvo i jedinstvo“, „socijalističko samoupravljanje“ i „aktivna, miroljubiva koegzistencija“. Zato mislim da i dalje imam pravo na svoje jugoslovenstvo i proleterski pogled na svet. I imam pravo da u Beogradu najviše volim današnju palatu „Srbija“ (koja se nekada zvala Savezno izvršno veće), bioskop „Odeon“, hotel „Metropol“ i staru aerodromsku zgradu u Surčinu. Volim, veoma, i Kalenićevu pijacu, koliko god ružna i prljava bila, kao i Njegoševu ulicu koja do nje vodi.

Problem je, međutim, u tome što fizička baština vremena i sistema vrednosti koje smatram i svojim – kuće, javni prostori, gradovi i predeli – ne pripadaju više nikome. Tačnije, ne pripadaju onima kojima nešto znače. To su samo tragovi prošlosti, najčešće nesvesno prihvaćeni, ali, na nevolju, ti tragovi su prostorne činjenice koje nisu samo elementi urbane slike, ili urbane scene, već su, po samoj prirodi stvari i vrlo delotvorna sredstva za upravljanje životima ljudi. To upravljanje životom i jeste osnovna funkcija arhitekture. Zato danas, u sasvim drugačijem ekonomskom, socijalnom i ideološkom kontekstu ne mogu da opstanu. Odnosno, mogli bi, kada mi ne bismo imali tako grčevitu potrebu da svaki put sve počinjemo iznova, potcenjujući, pa i prezirući sve ono što smo zatekli, najčešće i ne pokušavši da to što smo zatekli razumemo. Da ne bude zabune, prvo lice množine ovde ne koristim da bih ljubazno obavestio druge da greše, već da bih se jasno prisetio svega što sam činio učestvujući u različitim „adaptacijama, rekonstrukcijama i dogradnjama“ – neke su bile pametne i pristojne, a neke bogami i nisu.

Prirodno je, onda, što smo društvo bez tradicije i tradicionalnih vrednosti, nesposobno da prepozna bilo kakav zajednički okvir, cilj ili ideju. To nam, naravno, pomaže da ponekad budemo individualno nadmoćni, budući da svako od nas gradi svoj vlastiti svemir, pa smo zato, valjda, i toliko uspešni kada se

nađemo u tuđim, hladnim i nemilosrdnim sistemima, sredinama i vremenima. To nas sve zajedno, međutim, čini i društvom bez sećanja, pa tako i bez istorije koju, ipak, nije moguće (ili, barem, nije baš najkorisnije) preispitivati posle svakih parlamentarnih izbora. Zato memorijalna funkcija arhitekture počinje da nam predstavlja problem. Nezgodno je, doduše, što smo postali i društvo bez ideologije, uprkos gromoglasnim parolama, zapenjenim ustima i iskolačenim očima naših vođa, kao i društvo bez vere, uprkos preporodu svih mogućih religijskih institucija, rituala, i ceremonija.

Zašto bismo se onda čudili svojoj skromnoj i oskudnoj arhitektonskoj sceni, lišenoj značajnih događaja, velikih ideja i harizmatičnih ličnosti? Ranko Radović nas je često podsećao na Vitgenštajnovu reći da tamo gde nema šta da se slavi nema ni arhitekture. A Vitgenštajn je, kao što znamo, bio i jedan od najznačajnijih filozofa dvadesetog veka, i austrijski seoski učitelj, i veliki svetski putnik. Ne znam da li je putovao i po Srbiji.